

GRAFİK TASARIM EDITÖRÜNDEN

Bu Sayının Kapak İllüstrasyonu ve İKÇÜSBFD Logo Tasarımına Dair...

Mayıs 2023 Kapak Tasarımı Hakkında

Prof. Dr. Fikri SALMAN

İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, yayın hayatına başladığı günden itibaren Sağlık Bilimleri Fakültesi ile Sanat ve Tasarım Fakültesi işbirliği yaparak derginin yayın hayatının sürdürülmesinde bir arada çalışmıştır.

Yayına başladığımız 2016 yılının ilk sayısından 2020 yılının Ocak sayısına kadar tek tip kapak tasarımı çalışması yaptığımız derginin görsel boyutuna yeni bir yaklaşım getirerek suluboya tekniğinde hazırladığımız ve sayının özel içeriğine uygun olarak tasarladığımız illüstrasyon çalışmalarımız, **Haziran 2020 Covid-19 Özel Sayısı** ile birlikte tamamen yeni ve farklı bir boyuta taşınmış oldu. Sonraki süreçlerde derginin içeriğine bağlı olarak değişik konularda ve temalarda yaptığımız çeşitli tasarımların ardından bu ay yayınlanmış olan mevcut **Afetlerde Sağlık Hizmetleri Sayısı**'na gelene kadar toplamda on kapak tasarımı ile kapak tasarımı alanında bir ekol oluşturduğumuzu söylemek mümkündür.

Bu güne kadar **"Covid-19"** sürecini anlatan **"Temsili Virüs"** görseli, **Sağlık ve Eğitim** temasını temsilen **"Hayat Ağacı"**, **"Uluslararası Hemşire ve Ebe Yılı"** sayısı, **"Anne ve Çocuk Sağlığı"**, **Özel Gereksinimi Olan Bireyler ve Engellilik** konusunu temsilen **"Süsen Çiçeği"**, **Kanser ve Sağkalım** temalı sayımızı destekleyen **"Hücrel Değişimler-DND Sarmalları ve Güller"** illüstrasyonu, **Yaşlılık ve Kronik Hastalıklar** sayısını temsil eden **"Gül Yetiştiren Yaşlılar"** illüstrasyonu, **Tüm Sağlık Çalışanlarına İthafen** hazırlanan **"Çiçek Takdim Eden Bir Yaşlı Hasta ve Sağlık Çalışanı"** görseli, nihayetinde de **Tüm Araştırmacılara İthaf Edilen "Nilüfer Çiçeği"** teması şimdye kadar kapak görsellerimiz arasında yer almıştır. Yayınlanan bu sayıların bir kısmına dair Aralık 2021 yılında **"İKÇÜ SBFD kapak Tasarım ve Öyküleri Sergisi-I"** de açarak, tasarlanan kapaklar ve illüstrasyonlar izleyici ile buluşturulmuştur (Görsel-1).

Görsel-1: İKÇÜSBFD kapak tasarımları.

Hazırlanan her bir kapak tasarımı için, yayın kurulu tarafından dergi teması belirlendikten sonra aylar öncesinden planlanarak araştırmaları yapılır ve birkaç aşamada illüstrasyona dönüştürülür. Yani bu demektir ki her sayı için bazen birkaç illüstrasyon çalışması yapılmaktadır. Aslında her tasarımın oldukça geniş öyküleri vardır ve bu öykülerden **Hayatağacı** teması Eylül 2020 sayısında detaylıca açıklanmıştır. Diğer sayılarımızın kapak tasarımı öyküleri **"EDİTÖRDEN"** köşesinde, dergi Editörü **Prof. Dr. Derya ÖZER KAYA** tarafından kısa da olsa kaleme alınarak okuyucuya aktarılmıştır. Bu sayımızın kapak tasarımı öyküsü, tasarımcı olarak tarafımızca kaleme alınmıştır.

GRAFİK TASARIM EDITÖRÜNDEN

Mayıs 2023 sayımızda bu kez **Afetlerde Sağlık Hizmetleri** konulu dergimizin kapak tasarımında **"Beyaz Papatyalar"** simge olarak tercih edilmiştir. Hem geçmiş yüzyıllarda hem de yakın zamanımızda yaşadığımız çeşitli doğal afetlerde, toplum olarak hiç şüphesiz büyük acılara maruz kalmış bulunmaktayız. Kaçınılmaz olarak karşılaştığımız doğal afetlere önceden tedbir almak ve gerekli hazırlıkları toplumun her kademesinde ve kişisel olarak da hazırlık yapmak, birey olarak hepimizin üzerine düşen temel bir sorumluluktur. Yaşanan çeşitli mal kayıplarının yanı sıra can kayıpları ve hayatta kalınsa bile sağlık kayıpları üzücü olan manzaralardan bir kısmıdır maalesef (Görsel-2).

Görsel-2: Papatyalar illüstrasyonu.

Bu sayının kapağında görsel olarak kullanılan **"Beyaz Papatyalar"** teması, tüm acılara ve olumsuzluklara rağmen her yıl baharda açan papatyalar gibi yeniden dirilmeyi ve acılarımızla yüzleşip sevgiyle hayata tutunmayı simgelemektedir. Arka plandaki enkazlar önünde başını ellerinin arasına alarak karamsar bir düşünceye dalan kadın figürünün önünde yeşeren beyaz papatyalar, her şeye rağmen yeniden yeşerecek umutlarımızın simgesini oluşturur. Bolluk ve sıhhat anlamına gelen papatya çiçeği öte yandan beyaz yapraklarıyla tertemiz bir sevgiyi ifade etmektedir. Özellikle bahar aylarında açan papatyaların en büyük özelliği, her sapında sadece bir tane çiçek açmasıyla, bu sevgi ifadesinin biricik yansıması olduğunu da simgelemesidir... Film ve dizilerde **seviyor-sevmiyor** repliğinin yansıması gibi hafızalara kazınsa da aslında tüm olumsuzlukların ötesinde **"her bir yaprağı sevginin en güçlü ifadesi konumundadır."** Bu bağlamda bize göre tüm beyaz yapraklar yalnızca sevgiyi ve şefkati simgelemektedir. Buradan hareketle yaşanan tüm afetlerde ve sıkıntılarda, yaralarımızın öncelikle sevgi ile iyileşeceğinin belirgin göstergesi olarak bu sayıda papatyalar tercih edilmiştir. Beyaz papatyalar; saf, masum ve sonsuz bir sevgiyi temsil ederken aynı zamanda ilkbaharı hatırlattığı için, birine hediye edildiğinde verilen kişiye psikolojik olarak bir iç huzuru kazandırmaya da vesile olurlar. Papatyanın sakinlik veren ve dinginlik sunan bir yapısı da söz konusudur. Beyaz papatyalar mutluluğu, sevgiyi ve temiz bir kalbi en saf hali ile yansıtır. Tıbbi bitki olarak da pek çok alanda kullanılan papatyalar, genellikle kurutulur ve şifa niyetine çay olarak tüketilirler. Tıbbi anlamdaki sayısız faydasının yanı sıra papatyaların bu tasarımdaki en belirgin sembolik anlamı, çeşitli afetlerde yaşadığımız **sıkıntılarımızın ve yaralarımızın ancak sevgiyle iyileşebileceği** anlamı taşıması ifadesini simgelemektedir.

İKÇÜSBFD Logo ve Amblem Tasarımına Dair

Logo ibaresi genelde bir kurum, kuruluş, dergi, gazete, işyeri, ürün vb. gibi gündelik yaşamdaki pek çok alanda ilgili birimi veya şeyi temsil etmesi için hazırlanmış ve ilk görüşte diğerlerinden ayrılmasını sağlayan şekil, simge veya harfler dizisidir.

GRAFİK TASARIM EDITÖRÜNDEN

Bunlar hangi alan için kullanılırsa kullanılsın ilgili ürünü veya birimi diğerlerinden farklı kılan ve gösteren işaretler olarak da yorumlanabilir. Küçük bir simge gibi görünseler de logolar ve amblemler, benzer ürün ve kurumlar içerisinde ilgili ürünün diğerlerinden ayrılmasını sağlar ve eğer başarılı olarak tasarlanmışsa da ön plana çıkmasına sebep olurlar.

Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi olarak Mayıs 2023 sayısıyla birlikte bir de **Amblem-Logo** tasarımını yayın hayatımıza dâhil etmiş bulunmaktayız. Yakın çevremizden gelen öneriler ve dergi yayın kurulunun da talepleri ve görüşleri ile birlikte Eylül 2020 sayısında kapak görseli olarak kullandığımız Sivas Gök Medrese Taçkapsındaki Hayatağacı motifi, sonraki dönemlerde Sağlık Bilimleri Fakültesi tarafından bazı duyurularında ve yayınlarda bir simge olarak zaman zaman tercih edilmiş ve kullanılmıştır. Bu sebeplerden dolayı, logo olarak çalışılması yayın kurulu tarafından gündeme taşınmıştır. Bizim kültürümüze özgü bir motif olması ve Türk Sanatı Üslubunda bir desen olarak tasarlanması nedeniyle sözü geçen hayatağacı dergimize simge olarak çalışılmış, stilize edilerek **amblem-logo** formatına dönüştürülmüştür. Bu sebepten dolayı **İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi** ibaresinin ilk harfleri olan **İKÇÜSBFD** kısaltması, amblem altına yerleştirilerek Amblem-Logo formatı oluşturulmuştur (Görsel-3).

Görsel-3: İKÇÜSBFD Amblem-Logo tasarımı.

Özellikle sağlık çalışanlarının insan hayatına dokunmaları, onlara kaliteli ve sağlıklı bir hayat sunmaları için gösterdikleri gayretleri temsilen Hayatağacı motifi, dergimizde bilinçli olarak tercih edilmiş ve bir amblem olarak tasarlanmıştır. Türk Sanatında çok çeşitli formlarda kullanılmış olan hayat ağacının anlam ve içeriğine dair Eylül 2020 sayısında şu bilgiler yer almıştır: İnsanlığa hayat kalitesi ve sağlık sunmaya çalışan tüm sağlıkçıların bu gayretlerinin de belki de bir simgesi haline dönüşen hayatağacı tarih boyunca çeşitli toplumlarda, çeşitli biçimlerde tasvir edilmiş ve anlamlandırılarak kullanılmıştır. Kapak tasarımında ve amblemde kullanılan görselimize, Sivas Gök Medrese taç kapı girişinin sağ ve solunda bulunan iki minarenin kaideleri üzerinde yer alan ve çift taraflı olarak taş kabartma usulünde tezyin edilen hayatağacı motifi ilham kaynağı olmuştur. Sivas Gök Medrese, III. Gıyaseddin Keyhüsrev devri vezirlerinden Fahreddin Ali b. Hüseyin Sâhib Ata tarafından 1271 yılında inşa ettirilmiştir. Yapı, Sâhibiye Medresesi ismiyle de bilinir. Özellikle Türkiye Selçukluları dönemimde yapılan pek çok medrese, kümbet, kervansaray ve saray gibi yapılarda hayatağacı motifinin sıklıkla kullanıldığı görülür.

Diğer taraftan Türk sanatının hemen hemen her evresinde süsleme unsuru olarak sıklıkla ve sevilerek tercih edilen hayatağacı, çok değişik alanlarda ve değişik formlarda karşımıza çıkmaktadır. Bunlar mimari yapılarda bulunmakla birlikte, halı ve kilimlerde, çini ve seramiklerde, ahşap oyma süslemelerinde ve hatta mezar taşlarında bile kullanılmıştır. Hayatağacı aynı zamanda insanlık tarihi boyunca da çeşitli kültürler tarafından farklı formlarda ele alınmıştır. Eski Türk inançlarında ise hayatağacı dünyanın merkezini ifade etmektedir. Aynı zamanda öldükten sonra gökyüzüne uzanan seyahatin bir merdiveni anlamını da taşır. Gök Medrese taçkapsı yanlarında bulunan hayatağacı üzerinde yer alan motifler arasında, öldükten sonra öteki dünyaya ulaşmakta yardımcı olan çift başlı kartal motifi de işlenmiştir. Bu motif aynı zamanda Selçuklu imparatorluğunun gücünün ve kudretinin de simgesi olarak pek çok sanat türünde kullanılmıştır. Hayatağacı üzerinde yer alan nar motifi ise cenneti, bereketi ve bolluğu simgeler. Dallara konmuş ve şahin olarak yorumlanan diğer küçük kuşlar ise

GRAFİK TASARIM EDİTÖRÜNDEN

göğe yükselen öteki ruhları temsil eder. Hayatağacı bazı kaynaklara göre de Kur'an-ı Kerim'de Sidre ve Tûba adlarıyla anılır. Bunun da göğün yedinci katındaki Cennetin ortasında yer aldığına inanılır. Hayatağacı aynı zamanda kökleriyle adeta bütün insanlığı da birbirine bağlar.

Ağacın kendisi yapısı itibarıyla, ölümden sonra yeniden hayata dönüşün simgesi de olmuştur. Yapraklarını döktükten sonra kışın ölüm uykusuna yatması ve baharda yeniden canlanması, öldükten sonra yeniden dirilmeyi ifade eder. İşte insanoğlu bunu hayatağacı ile simgeleştirerek yaşamının çeşitli evrelerinde kullanmıştır. Tarih boyunca bütün dinlerde değişik şekillerde de olsa ağaca farklı bir anlam ve kutsallık yüklenmiştir. Sümerler, Asurlular, Urartular, Frigler ve eski Mısırlılar yaptıkları tasvirlerde dönemin tanrılarıyla birlikte hayatağacını da kullanmışlardır. İslam öncesi dönemlerde ise hayatağacı, kam törenlerinde dünyanın direği olarak kabul edilmiştir. Yakutlarda ise hayatağacı doğum ve ölümün simgesi olan Umay (Humay) Ana'yı simgeler. Türk mitolojisinde, Oğuz Kağan'ın ağacın kovuğundan çıkan bir kızla evlenmesi, türeyiş motifi örneği olarak aktarılmaktadır. Eski Türklerde kayın ve ardıc ağaçları kutsal olarak görülürken, Osmanlıda çınar ağacı gücün, kudretin ve ihtişamın sembolü olarak hem gerçek anlamda yetiştirilmiş hem de simgesel olarak süsleme elemanı şeklinde motiflerde kullanılmıştır.

Hayatağacı çok çeşitli ağaçların formlarından etkilenilerek de tasvir edilmiştir. Hurma ağacı, nar ağacı, gül fidanı, lotus, nilüfer, lale, karanfil, sümbül ve çeşitli çiçekler, incir ve zeytin ağaçları da hayatağacı simgesi olarak tarih boyunca kullanılmıştır. Kökleriyle yeraltını, gövdesiyle yeryüzünü, dallarıyla da gökyüzünü sarmalaması, üç kozmik âlemle olan bağlantısının da bir temsildir adeta. Bir başka deyişle ölümler âlemi, insanlar âlemi ve tanrılar âlemin kozmik göstergesidir. Musevilik ve Hristiyanlık gibi semavi dinlerde de hayatağacına çok farklı anlamlar yüklenmiş ve simge olarak tarih boyunca kullanılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de de cennet tasvirleri yapılırken sık sık ağaçlardan bahsedilmesi, ağaç formunun İslam sanatlarında sıklıkla kullanılmasına da vesile olmuştur. Özellikle Hz. Muhammed (sav) efendimiz döneminde yaşanan ağaçlarla ilgili mucizelerden bahseden kaynaklar, ağacın önemini ve simgesel anlamını ortaya koyar niteliktedir. Hatta **"Yarın kıyametin kopacağını bilseniz, elinizdeki son fidanı dikiniz."** Hadis-i Şerifi de bu anlamda çok manidardır. Ağaca hayatîyet ifadesi yüklenmesinin ve manevi anlamda tasvir edilmesinin derinliklerinde aslında inançlarımız yatmaktadır. Nitekim Kur'an'a göre ilk insan Hz. Âdem (as) da ağaç ile imtihan edilmiştir.

Bugüne kadar, Hayatağacının içerdiği hayatîyet ifadesinin çok derin anlamları olduğuna dair pek çok makale, kitap ve tez yazılmış, bilimsel çalışma ortaya konulmuştur. Hangi anlamı yüklersek yükleyelim **"Ölmeden önce ölüünüz"** sırrına ererek bir gün ölecek olan insanoğlunun, öldükten sonraki sonsuz hayatın timsali olması belki de en derin anlamı içeriyor olmalıdır. Bu dünyada hayatı simgeler gibi görünse de asıl hayatın uçup giden ruhları temsil eden mezar taşlarındaki kuş figürleriyle birlikte tasvir edilen hayatağacı aslında sonraki sonsuz hayata vurgu yapar gibidir.

Sonsuzluğu, ölümden sonraki hayatı simgeleyen hayat ağacı dergimizin uzun süreli bir yayın olması dileğini, üzerinde bulunan bereket ve verimliliğin sembolü olan nar motifi nitelikli pek çok yayını, hayatağacının üst ortasında yer alan çift başlı kartal ölümden sonra uçup giden ruhlarla beraber gücü kudreti ve (o dönem için) imparatorluğu sembolize etmekle birlikte dergimiz açısından yorumlandığında alanında öncü ve güçlü bir yayını olmayı ifade etmektedir.

Bir tasarımcı olarak tüm okurlarımıza bu sayımızın simgesi olan papatyanın saf ve beyaz sevgisini sunarken, sağlıkla ve sanatla kalmanızı temenni ediyorum...